

Novinky zahraniční knihovnické literatury

1. ALKHOVEN, Patricia

La numérisation des collections : les objectifs stratégiques de la Bibliothèque royale des Pays Bas [Digitalizace sbírek : strategické cíle nizozemské Královské knihovny] / Patricia Alkhoven

In: Bull. Bibl. France. – [Paris]. – 0006–2006. – 44, č. 6 (1999), s. 80–87.

Nizozemská Královská knihovna (Koninklijke Bibliotheek – KB) přistoupila k digitalizaci v roce 1995 vypracováním strategického plánu (v angličtině publikován roku 1997, v roce 1999 zpracována jeho revize). Digitalizace se týká zhruba dvou velkých oblastí: speciálních sbírek (iluminované rukopisy, mapy atd.) a knižních fondů (např. „kolektivní paměti“ 19. století). Autorka seznamuje s koncepčními východisky, cíli, kritérii výběru sbírek pro digitalizaci, s problémy definování cílových uživatelských skupin. Dotýká se otázek spolupráce na tomto poli (v Nizozemsku podobně jako v zahraničí převažuje tendence k interdisciplinárním projektům – mj. i v souladu s evropským programem Multimedia Content and Tools), problémů technického zabezpečení, bibliografického popisu, kontroly kvality zobrazení, zpřístupnění na webu, spolupráce s dalšími institucemi. Tak například jako výsledek spolupráce KB a British Library byly na webu zpřístupněny „Atlas Van der Hagen“ a „Atlas Beudeker“, s Rijksmuseum se spolupracuje na digitalizaci rytin, brožur a mincí ze 17. století. K dalším zajímavým projektům patří digitalizace 50 svazků tzv. sbírky Linschoten (cestovních, resp. lodních deníků z 16. a 17. století zachycujících významné cesty Jana Huygena van Linschoten, Willema Barentse, Jacoba van Heemskerka a jiných), vytvoření databáze filigránů od 15. století (přispěje k řešení problémů s datací papíru), sbírky fotografií, fotokopii a originálních dokumentů Nizozemského dokumentačního střediska dějin práva, projekt DELTA (společně s PICA a dalšími odbornými knihovnami, cílem je vytvořit nizozemskou elektronickou vědeckou knihovnu). Řada projektů je spojena s programy konzervace dokumentů (včetně digitalizace mikrofilmů), v nichž má KB zodpovědnost za metodologickou stránku. Některé programy digitalizace jsou realizovány v rámci širšího mezinárodního projektu Bibliotheca Universalis.

2. ANTOPOL'SKIJ, A. B.

Informacionnyje resursy Rossii [Informační zdroje Ruska] / A. B. Antopol'skij

In: Nauč. Techn. Bibl. – [Moskva]. – 0130–9765. – č. 1 (2000), s. 43–52.

Autor referuje o přípravě, struktuře a hlavních závěrech oficiální zprávy o stavu informačních zdrojů Ruska, která byla připravena na základě zadání Státního výboru Ruské federace pro spoje (Goskomsvjaz' RF) a jeho komise pro informatizaci. Zpráva se zabývala touto částí informačních zdrojů v Rusku, které jsou objektem státní politiky (jsou určeny tzv. vnějším uživatelům nebo jsou využívány k řešení úkolů spojených s řízením státu) – jde o čtyři základní státní informační systémy, které mají univerzální charakter (sít' knihoven RF, Archivní fond RF, systém státní statistiky a státní systém vědeckých a technických informací včetně systému patentových informací a informací o státních a odvětvových normách), a dále vznikající systém právních informací. Stále větší společenský zájem představují interní zdroje různých organizací. Povinné státní registraci však podléhají v současné době pouze databáze vytvářené s využitím prostředků federálního rozpočtu a sloužící vnějším uživatelům – tento soubor zdrojů se stal předmětem monitoringu, jehož výsledky autor představuje (struktura databází podle typů, účelu a forem vlastnictví). Vyvozuje závěr o postupném zpomalování tempa zmenšování podílu kdysi dominantních bází VTI, o zrychlování rozvoje geoinformačních databází, výukových systémů a databází, které jsou součástí multimédií. Co se týká otázek využití informačních zdrojů, poukazuje zpráva na nízkou efektivnost využití státních zdrojů, která má jak subjektivní, tak objektivní příčiny (organizační, technologické a ekonomické podmínky) – je nutno pracovat na modifikaci těchto zdrojů směrem k umožnění jejich využití širokou veřejností, sdělovacími prostředky i nezávislými komerčními informačními službami. Obdobně se vyjadřuje k nízké informativnosti ruského sektoru internetu, který zatím funguje jako samostatná struktura nespojená s kulturou a podnikáním. Poslední část článku představuje náčrt koncepce státního řízení tvorby, využití a ochrany informačních zdrojů.

3. BISBROUCK, Marie-Françoise
 Les bibliothèques universitaires : L'évaluation des nouveaux bâtiments [Univerzitní knihovny : hodnocení nových budov] / Marie-Françoise Bisbrouck
 In: Bull. Bibl. France. – [Paris]. – 0006–2006. – 45, č. 3 (2000), s. 31–38. Lit., pozn.
 Ve Francii byly v 90. letech realizovány dva vládní programy zaměřené na zlepšení knihovnických služeb studentům: program Université 2000 (1991–1995) a Rozvoj vysokého školství (Développement de l'Enseignement supérieur, 1994–1999). Znamenaly nové vybudování nebo podstatné rozšíření 110 budov univerzitních knihoven, což představuje nárůst ploch o zhruba 350 000 m² a vynaložení 45 miliard franků během 10 let. V souvislosti s přípravou dalšího vládního programu rozvoje univerzitních budov (U3M – Université troisième millénaire, Univerzita – třetí tisíciletí), který má klást ještě větší důraz na knihovny, než tomu bylo v předchozích programech, ustavilo Ministerstvo školství, vědy a technologií pracovní skupinu, která se zabývala hodnocením 30 nových budov otevřených v letech 1992–1998. Autorka rekapituluje tuto práci a její výsledky v souvislosti s cíli státní politiky (např. vytvořit podmínky pro umístění většiny fondů ve volném výběru, zpřístupnit všechny typy sbírek, rozvinout elektronický přístup k informacím, vytvořit co nejrozmanitější konzultační prostory a zvýšit počet studijních míst v knihovnách, vystavět takové prostory, které by předjímaly vývoj sbírek a služeb na dobu alespoň 25 let dopředu atd.). Výsledky analýzy zaznamenávají jak pozitivní reakce veřejnosti promítající se především do 50% nárůstu uživatelů, tak dosti kritické hodnocení ze strany knihovníků. Tyto poznatky jsou shrnuty do šesti okruhů: přetrvávající nedostatek prostor (pro uživatele, sklady i zaměstnance), problémy vznikající v důsledku rozložení výstavby do etap, v důsledku nízkého stupně anticipace vývoje informačních technologií, příliš rozsáhlého používání prosklených ploch, nedostatečného sladění postupu partnerů při realizaci téhož projektu, stále podhodnocené rozpočty (v kontrastu se zvyšujícími se nároky na bezpečnost budov, technologií i na technologie samotné atd.). Výsledky této analýzy vyjdou v publikaci, která bude navazovat na známé dílo „Construire une bibliothèque universitaire...“ (Paris, 1993).
4. Can Technology Democratize the Workplace? Does It Give Employees More of a Voice? Does It Provide Equal Access to Information for all Employees? [Může moderní technologie vytvořit demokratické poměry na pracovišti? Zajistí, aby zaměstnanec bylo víc slyšet? Poskytne všem zaměstnancům rovný přístup k informacím?]
 In: Inform. Outlook. – [Washington]. – 0038–6723. – 4, č. 6 (2000), s. 19–22. Lit. 6.
 Článek posuzuje tezi, že zavádění moderních technologií přináší na pracoviště více demokracie. Komunikace v podniku, tedy i v knihovně, zprostředkovaná počítačem (e-mail, telekonference, intranet, elektronický zpravodaj apod.) umožňuje řadovým zaměstnancům přístup k toku interních informací a způsobuje, že se mohou vyjadřovat i k tomu, co by je jinak míjelo. Proti tomu stojí názor, že možnost aktivně se vyjadřovat a komunikovat je dána podnikovou kulturou a existující hierarchií. Pokud nepřejí takové komunikaci, technologie nic nezmění a naopak může tento stav potvrdit. Stačí, aby jakoukoli nerovnost (např. i sociální nebo podle pohlaví) kopíroval i různý přístup k informačním technologiím a informacím. Jiný případ je, že počítačové technologie umožní zaměstnanci vyjádřit názor, ale nezajistí, aby byl tento názor vzat na vědomí nebo aby odeslaná zpráva byla vůbec přečtena. Oba názory jsou reprezentovány odkazy na další publikace.
5. GREGORY, Vicki L. – WOHLMUTH, Sonia Ramírez
 Better Pay, More Jobs [Lepší plat, více práce] / Vicki L. Gregory, Sonia Ramírez Wohlmuth
 In: Libr. J. – [New York]. – 0363–0277. – 125, č. 17 (2000), s. 30–36. Tab.
 Výsledky průzkumu uplatnění absolventů studijního oboru knihovnický a informační věda v USA a v Kanadě, který se, soudě podle stručného vysvětlení průběhu a metod, pravidelně opakuje. Z údajů za rok 1999 vyplývá například, že z 1584 absolventů, kteří odpovídali na otázky, se jich 97 % uplatnilo v knihovnách. Z nich 94 % pracuje v trvalém nebo dočasném pracovním poměru v oboru, zbytek v profesích mimo obor. Poslední dva roky stoupá ve zvýšené míře plat knihovníků a předstihuje tak index spotřebitelských cen. Růst platů je ovlivněn zeměpisnou polohou a typem knihovny (veřejné knihovny vykazují nejnižší průměrný plat). Více rostly platy mužů než žen a platy v „netradičních“ profesích spojených s novými technologiemi. Nejvíce absolventů – příslušníků menšin se uplatnilo ve veřejných knihovnách. Absolventi se také vyjadřovali k uplatnění školní přípravy při získání zaměstnání. Text je doprovázen řadou tabulek, které podrobně ilustrují výsledky v jednotlivých okruzích zkoumaných otázek.
6. GRIFFITHS, Jose-Marie
 Deconstructing Earth's Largest Library [Nevytváříme největší knihovnu na světě] / Jose-Marie Griffiths
 In: Libr. J. – [New York]. – 0363–0277. – 125, č. 13 (2000), s. 44–47.
 Úvahy o tom, zda a jak by bylo možno uplatnit v činnosti knihoven principy, které přinášejí úspěch v oblasti elektronických knihkupectví. Jedná se především o katalogy a výpůjční službu. Autorka (University of Michigan, Ann Arbor) reaguje na analýzu Steva Coffmana, která byla zveřejněna na URL www.infotoday.com/searcher/

mar99/coffman.htm. Coffman doporučuje, aby knihovny uplatnily některé prvky, které se osvědčují ve službě elektronického knihkupectví Amazon.com, konkrétně například tím, že místo svých lokálních katalogů společně zpracují jediný obří globální katalog, který zahrne jak exempláře v lokálních fondech, tak databázi OCLC WorldCat a Amazon. Coffmanovy názory a návrhy jsou v článku podrobně tlumočeny. Autorka tyto návrhy dále posuzuje z hlediska knihoven, aniž by je jednostranně zavrhovala: globální katalog versus lokální, rozšíření katalogizačního záznamu, otázky uživatelského rozhraní apod. Některé otázky se dotýkají problémů akvizice a skladování knih. Knihovny i přes některé podobné cíle nejsou totéž co knihkupectví a nemají s nimi stejný hlavní cíl – hlavním směrem „podnikání“ knihoven je usnadnit přístup k uznanému lidskému vědění.

7. Heavy on the Wire [Vážně po síti]

In: nfd : Inform. Wiss. Praxis. – [Frankfurt a.M.]. – 1434–4653. – 50, č. 8 (1999), s. 487–488.

Informace o metodě výuky angličtiny prostřednictvím webu, zčásti komerčně laděná. WebEnglish nabízí novou metodu podnikového interaktivního vyučování angličtině. Program je určen ke zpřístupnění na intranetu. Lektor ho může aktualizovat, vstupovat do kontaktu s učiteli, lze vytvářet skupinky studentů na stejné úrovni pokročilosti. V článku je podrobně popsána didaktická koncepce kurzu, systém testů. V závěru upozornění na analogické produkty pro výuku španělštiny a němčiny, informace o ceně a kontakt na firmu.

8. KANJILAL, Uma

Education and Training of Library and Information Science Professionals through Distance Mode : challenges for the Indira Gandhi National Open University in the next millennium [Distanční vzdělávání a školení knihovníků a informačních pracovníků : úkoly pro Otevřenou univerzitu Indíry Gándhiové v příštím tisíciletí] / Uma Kanjilal
In: FID Rev. – [Haag]. – 1389–8450. – 1, č. 2–3 (1999), s. 44–49. Lit. 8.

Autorka charakterizuje distanční vzdělávání knihovníků a informačních pracovníků, které v Indii zajišťuje Otevřená univerzita Indíry Gándhiové (IGNOU), popisuje současné kurzy a trendy zaměřené na blízkou budoucnost. Distanční vzdělávání přestává být řešením nedokonalostí tradičního vzdělávacího systému v zemi. IGNOU, která byla založena v roce 1985, je jednou z deseti nejvýznamnějších otevřených univerzit na světě. V oblasti knihovnictví a informační vědy rozvíjí několik programů: bakalářský (ještě v kombinaci tradičních a moderních metod) a magisterský, připravuje nový doktorandský program a bakalářské studium v oblasti informačních studií. Studium je založeno na kombinaci samostudia a adresně zaměřené výuky. Materiály a formy učení zahrnují jak tištěné texty, tak video- a audiokazety, vysílání rozhlasové a televizní, videokonference a konzultace ve studijních centrech, experimentálně se začíná s výukou v prostředí pracovní skupiny. V nadcházejícím tisíciletí bude i v Indii postupně zaveden model „virtuální univerzity“, který je dnes skutečností v několika rozvinutých zemích.

9. KUTAFIN, O. Je. – KOPYLOV, V. A.

Problemy stanovlenija informacionnogo prava v Rossii [Problémy konstituování informačního práva v Rusku] / O. Je. Kutafin, V. A. Kopylov

In: Nauč. Techn. Inform. Ser. 1. – [Moskva]. – 0548–0019. – č. 8 (1999), s. 16–26.

Autoři (rektor a vedoucí katedry z Moskevské státní právnické akademie) analyzují obsah informačních práv a svobod jako základ nového komplexního odvětví práva – informačního práva. S využitím ruských i zahraničních zkušeností definují hlavní směry rozvoje tohoto odvětví, zabývají se zvláštnostmi právních vztahů vznikajících v podmínkách informační společnosti, formulují požadavky na vytvoření státního programu rozvoje informační společnosti a jejího právního zabezpečení. Navrhují definici pojmu informačního práva jako komplexního odvětví práva, které zahrnuje soubor společenských norem a vztahů vznikajících v informační sféře. Analyzují obsah „právní informatiky“ jako vědy, která se zabývá studiem teoretických základů informačního práva (informace v právní oblasti, informační procesy zajišťující realizaci základních informačních práv a svobod, informační vztahy vznikající v průběhu reálných informačních procesů, informační systémy jako prostředky realizace informačních procesů). Autoři se dále zabývají informací jako objektem právních vztahů a prvkem právního systému, jejími specifickými zvláštnostmi a vlastnostmi z hlediska práva, informačními procesy jako mechanismy realizace informačních práv a svobod, informačními systémy jako objekty právních vztahů v informační oblasti a mechanismy realizace informačních procesů v samotném právu. Definují směry rozvoje informační legislativy, analyzují obsah informačního práva jako studijní disciplíny, připomínají nejdůležitější směry vědeckého zkoumání.

10. LAVRENOVA, O.A.

Elektronnyje katalogi : tendencii i praktika Rossijskoj gosudarstvennoj biblioteki [Elektronické katalogy : tendence a praxe v Ruské státní knihovně] / O.A. Lavrenova

In: Nauč. Techn. Bibl. – [Moskva]. – 0130–9765. – č. 2 (2000), s. 29–35.

Autorka se zabývá několika aspekty vytváření a fungování elektronického katalogu jedné z ruských národních knihoven – Ruské státní knihovny (dále RGB) v Moskvě. RGB zpřístupnila svoje elektronické katalogy vzdáleným

uživatelům v roce 1998. Vzhledem k nedostatku financí nemohla zakoupit „hotový“ integrovaný systém a zpracovávala proto vlastní projekt, který byl realizován díky finanční podpoře Ruského fondu základního výzkumu a Sorosovy nadace. Jako software byl využit systém MEKA moskevské firmy LABIS Ltd. (program umožňuje zpracování knih jak v cyrilici, tak v latince, následné zobrazení jakýchkoli znaků atd.). Autorka připomíná použité komunikační formáty (RSLMARC, resp. RGBMARC, USMARC/Authorities), zapojení knihovny do prací na IMARCu a UNIMARCu a vytvoření jeho ruské verze; více si pak všimá, jak se vytváří a vyvíjí elektronický katalog RGB v souvislosti s vývojem OPAC (Online Public Access Catalog), jaké jsou v něm možnosti vyhledávání, jak se formují soubory slov atd. RGB se zapojila do testování experimentálního autoritního souboru jmen osob a korporací zpracovávaného v rámci evropského projektu Author v letech 1995–1997, některé její návrhy byly vzaty do úvahy při rozvoji formátu UNIMARC/Authorities. Retrospektivní konverze katalogů se uskutečňuje s pomocí grantu Evropské unie TACIS (Technical Assistance to the Commonwealth of Independent States – pozn. red.). V první polovině roku 2000 knihovna s podporou tohoto grantu a za účasti evropských specialistů zpracovávala pilotní projekt nového automatizovaného knihovnického a informačního systému RGB, který by umožnil využití protokolu Z39.50 a tím i komfortnější využívání elektronických katalogů vzdálenými uživateli.

11. LEES, Nigel

Learned & Professional Libraries – our role as ‚national libraries‘ [Knihovny učených a profesních společností – hrajeme roli „národních“ knihoven] / Nigel Lees

In: *Managing Inform.* – [London]. – 1352–0229. – 7, č. 10 (2000), s. 11–12.

Článek je věnován knihovnám učených společností a profesních spolků. Zmiňuje se o jejich financování, akvizici dokumentů a především zkoumá úlohu jejich fondů v celonárodním měřítku, tedy nad jejich původní účel daný činností a zaměřením spolku. Obsahové bohatství i celkový objem fondů spolu s jejich ukrytím před veřejností vede autora k použití příměru „skrytá Britská knihovna“. Autor uvažuje o možnostech spolupráce se skutečnou Britskou knihovnou, která zatím není velká; k pozitivním příkladům patří spolupráce v oblasti lékařských knihoven (biomedicína). Závěrem konstatuje, že úloha tohoto typu knihoven je ještě podhodnocena, zatímco by mohly mnohé nabídnout.

12. LIGHTMAN, Harriet – MANILOV, Sabina

A Simple Method for Evaluating a Journal Collection : A Case Study of Northwestern University Library's Economics Collection [Jednoduchá metoda vyhodnocení časopiseckého fondu : případová studie zaměřená na ekonomické fondy knihovny Severozápadní univerzity] / Harriet Lightman, Sabina Manilov

In: *J. Acad. Librarianship.* – [New York]. – 0099–1333. – 26, č. 3 (2000), s. 183–190. Lit. a pozn. 17.

Příklad postupu při vyhodnocení časopiseckých fondů, který kombinuje citační analýzu s dalšími, nestatistickými metodami a jehož úkolem je připravit návrhy ke zrušení odběru nebo naopak k získání časopiseckých titulů. Autorky článku k tomuto kroku musely přistoupit ve své profesní praxi z praktických důvodů a popisují konkrétní případ své instituce, který zároveň zobecňují. Charakterizují svoji univerzitu (Northwestern University, stát Illinois), její knihovny a časopisecký fond z oboru ekonomie, o který v hodnocení šlo. Popisují metodu, jejíž základ převzaly z dřívějších zkušeností autorů Davida Carpentera a Malcolma Getze (Evaluation of Library Resources in the Field of Economics: a Case study. *Coll. Mgmt.* 20, č. 1–2 (1995), s. 49–89) a jejíž podstatou byla citační analýza. Důležitým zdrojem byla webová verze SSCI (Social Science Citation Index). Tituly navržené ke zrušení byly ještě ověřovány ve WorldCat s cílem zjistit, zda jsou k dispozici jinde ve státě. Dále byly zjišťovány ceny subskripce. Výsledkem práce byl seznam titulů určených ke zrušení odběru, nebo naopak k objednání, informace pro další plánování rozpočtu, snímek hlavních oblastí výzkumu fakulty a nástroje pro zkoumání místa časopisů ve struktuře výdajů knihovny.

13. McBURNEY, Valerie

British Library seeks closer partnership with the Public Library sector [Britská knihovna usiluje o těsnější partnerství se sektorem veřejných knihoven] / Valerie McBurney

In: *Managing Inform.* – [London]. – 0352–0229. – 7, č. 10 (2000), s. 22.

Změny v pojetí spolupráce Britské knihovny a veřejných knihoven v Británii. Britská knihovna má dlouholetou tradici v podporování veřejných knihoven. V současné době politické priority i měnící se informační technologie připravily prostor pro užší partnerství ve sdílených agendách. To umožní reagovat na nové příležitosti i nové problémy, před kterými knihovny stojí. Britská knihovna pokládá za vhodná témata pro tuto spolupráci rozšíření přístupu, podporu učící se komunity, ekonomické výsledky a regionální agendy. V konkrétních záměrech ze strany Britské knihovny se jedná například o vytváření virtuálního okna k veřejným knihovnám (ve formě webového portálu), širší zpřístupnění fondů v oblastech značného významu pro regionální kulturu a historii, rozšiřování spolupráce na webu.

14. McKENZIE, Elizabeth M. – DUGAN, Robert E. – DJORUP, Kristin
Leaving the Federal Depository Library Program [Opuštění Programu federální depozitní knihovny] / Elizabeth M. McKenzie, Robert E. Dugan, Kristin Djourup
In: J. Acad. Librarianship. – [New York]. – 0099–1333. – 26, č. 4 (2000), s. 282–285. Lit. 3.
Informace o rozhodnutí dvou spolupracujících vysokoškolských knihoven opustit americký federální program, který zajišťuje dostupnost vládních a parlamentních dokumentů v knihovnách. Charakteristikou samotného programu FDLP (Federal Depository Library Program) se autorky nezabývají (o programu viz např. článek anotovaný v této rubrice pod číslem 22). Uvádějí důležité informace o dvou knihovnách: Law Library (právní knihovna) a Mildred F. Sawyer Library Suffolkské university v Bostonu, které sdílejí část deponovaných materiálů, a důvody, které je vedly k vystoupení z programu. V případě Law Library to byla kolize připravovaných bezpečnostních opatření v budovách univerzity s nutností zajistit otevřený, všeobecný přístup veřejnosti k deponovaným materiálům. V případě Sawyer Library hrály roli prostorové problémy. Konflikt vznikl samotným přijetím koncepce FDLP, který předpokládá služby vzdáleným uživatelům 24 hodin denně prostřednictvím WWW, přičemž v knihovně jsou deponované dokumenty přístupné pouze lokálně na papíře, mikrofiši nebo na CD-ROM. Odstoupení od programu FDLP má svá pravidla, především vzniká povinnost vrátit deponované materiály, které jsou už ale začleněny do služeb knihovny, takže je nutno je podle možnosti znovu shromáždit. Určité dopady může takový krok mít i na personální politiku. Autorky podrobně popisují tyto procesy v obou knihovnách s následujícími závěry: Ani v jedné knihovně nedošlo k propouštění zaměstnanců nebo k poškození uživatelů. Většina materiálů, které knihovny musely vrátit, byla nalezena na WWW nebo zakoupena od komerčních dodavatelů. Sami uživatelé více oceňují materiály zpřístupněné na WWW. Náklady na doplnění vrácených materiálů se nestaly rozpočtovým břemenem.
15. MORRIS, Susan
ECIP Program Expands to Include Clinical Medicine [Program ECIP se rozšiřuje na oblast klinické medicíny] / Susan Morris
In: Libr. Congress Inform. Bull. – [Washington]. – 0041–7904. – 59, č. 12 (2000), s. 300.
Informace o uplatnění katalogizačního projektu ECIP v přípravě CIP záznamů v knihách z oblasti klinické medicíny. Projekt ECIP (Electronic Cataloging in Publication) řízený Kongresovou knihovnou spočívá ve zpracování CIP záznamů na základě elektronických sloupcových obtahů dodaných nakladatelem a zpětné předání záznamů nakladateli elektronickou formou. Zapojení Národní lékařské knihovny (National Library of Medicine – NLM), která má na starosti katalogizaci v oboru klinické medicíny (MeSH, Třídění NLM pro konvenční CIP záznamy v knihách z klinické medicíny) a je členem konsorcia PCC (Program for Cooperative Cataloging), je logickým vyústěním jejích aktivit. Autorka stručně připomíná historii programu CIP, jeho podstatu. ECIP představuje jeho zlepšení redukováním doby obrátky, eliminováním manipulací s papírem a snížením poštovních nákladů. K 30. září 2000 se k programu připojilo 589 nakladatelů.
16. Nizza leistet Beitrag zur Bestimmung der zukünftigen europäischen Forschung [Jednání v Nice přinesla příspěvek k rozvoji evropské vědy]
In: CORDIS focus. – [Luxembourg]. – 1026–8324. – č. 164 (2000), s. 5.
Jednání konference představitelů vlád členských zemí Evropské unie ve francouzském městě Nice v prosinci 2000 mělo sice jiný hlavní účel, přesto věnovalo značnou pozornost podpoře evropského výzkumu a vědy. Snaha vytvořit „evropský prostor výzkumu a inovací“ je podporována nedávnými rozhodnutími Evropské rady, a to finálně, ale také například aktivitou „Inovace 2000“ (tak bylo zaměřeno i jednání ve Stockholmu, které předcházelo konferenci v Nice). Jde o akční plán mobility pro členské státy Evropské unie, který představuje 42 konkrétních opatření z oblasti administrativní, právní, sociální, definuje i mobilitu a snaží se o zlepšení vnitřní koordinace a zpevnění forem financování. Na vytvoření potřebných podmínek je počítáno se dvěma lety. Konkrétní postupy tohoto plánu směřující k modernizaci veřejných služeb v členských státech EU budou dále propracovávány ve Štrasburku. Významnou roli v dalším rozvoji evropského výzkumu sehráje projekt GALILEO, při jehož realizaci se počítá s vynaložením financí z Evropské unie i ze soukromých zdrojů.
17. Novembro é mês de Festival [Listopad, měsíc „festivalu“]
In: Bibl. Pública. – [Setúbal]. – 0873–7401. – č. 3 (1999), s. 15.
Informace o „festivalu“ – přehlídce či sérii akcí, která se uskutečnila v Lisabonu v listopadu 1999 pod názvem „Informační a komunikační technologie našich veřejných knihoven“. Navazovala na úspěšnou akci „Prostor pro začátečníky“ z roku 1998 a zaměřovala se na otázky vytváření podmínek svobodného a spravedlivého přístupu k mnoha zdrojům informací prostřednictvím počítačů a kybernetického prostoru. Slavnostní prezentace probíhala současně s Netd@ys (akce organizovaná v rámci Evropy v listopadu 1999, v Portugalsku koordinovaná ministerstvem školství). V článku je dále popsáno, jakou funkci zastávají veřejné knihovny ve zpřístupnění internetu a informačních dálnic (nejrůznější formy školení od základních kurzů až po semináře, některé knihovny poskytují

uživatelům speciální služby – komunální informace, vzdělávací server Alberta, CD-ROM s texty portugalských novin, program CONSTAT poskytující informace statistického zaměření, zprostředkování vědeckých informací produkovaných ministerstvem pro vědu). Začal vycházet elektronický časopis LIBERPOLIS – Revista das Bibliotecas Públicas, v němž budou zveřejněny příspěvky z této druhé odborné akce.

18. ODER, Norman

Cataloging the Net : two years later [Katalogizace sítě : dva roky poté] / Norman Oder

In: *Libr. J.* – [New York]. – 0363–0277. – 125, č. 16 (2000), s. 50–51.

Autor navazuje na informace o projektech katalogizace a organizování webovských zdrojů knihovníky, které *Library Journal* přinesl v roce 1998. Za dva roky vzrostl rozsah i počet projektů. Zůstává přitom k řešení řada koncepčních otázek. V článku jsou popsány některé projekty. Např. NewHoo, předmětový seznam přejmenovaný později na Open Directory Project, vznikl v konkurenci s Yahoo. V této soutěži sice nevyhrál, ale tvůrcům jde o co nejlepší služby malému segmentu trhu – zákazníkům, kterým záleží na kvalitě získaných informací. CORC (Cooperative Online Resource Catalog) vytvářený v OCLC je placená webovská katalogizační služba, která zahrnuje cca 350 000 záznamů převážně z projektů OCLC NetFirst a InterCat.

19. SJUNTJURENKO, O.V.

Programmy RFFI v oblasti rozvoje informacionnoj infrastruktury nauki i obrazovanija [Programy Ruského fondu pro podporu základního výzkumu v oblasti rozvoje informační infrastruktury vědy a vzdělávání] / O.V. Sjuntjurenko
In: *Nauč. Techn. Bibl.* – [Moskva]. – 0130–9765. – č. 1 (2000), s. 53–60.

Programy Ruského fondu pro podporu základního výzkumu (ruská zkratka RFFI) se staly východiskem meziresortního programu vytváření počítačových sítí a databází základního výzkumu a vysokého školství (1995–2000). Úroveň informačního zajištění vědy a vzdělání je v Rusku oproti rozvinutým zemím stále nízká. V důsledku finančních restrikcí je již od roku 1992 katastrofální nedostatek prostředků na nákup zahraničních vědeckých časopisů (např. Akademie věd v roce 1991 dostávala 15 384 periodik, v roce 1998 pouze 1794). RFFI realizuje od roku 1997 Program podpory ruských vědeckých knihoven, což představuje ročně zhruba 2 miliony dolarů. Od 1. prosince 1998 RFFI zpřístupnil na internetu server „Vědecká elektronická knihovna“ a zpřístupnil tak (sice v omezeném licenčním režimu) elektronické verze 350 časopisů nakladatelství Elsevier – zprvu pro vědecké pracovníky Akademie věd, posléze i pro cca 30 univerzit. Plánuje se vystavovat na tomto serveru i časopisy dalších nakladatelů včetně ruských. V roce 1998 RFFI zahájil ve spolupráci s Ministerstvem pro vědu pilotní program „Ruské elektronické knihovny“. RFFI podporuje formování jednotného informačního prostoru vědy a řada jeho projektů byla integrována do evropského programu Progresivní informační technologie a služby (Advanced Communications Technologies and Services – součást 4. rámcového programu v oblasti vědy a techniky). V této souvislosti byla např. podpořena ruská část mezinárodního projektu NICE (aprobace technologie „IP over ATM“ – NICE Global 360 Experiment, 1997). Důležitým výsledkem této spolupráce byl vznik Národního centra vysokokapacitních komunikačních technologií (Russina National Host, 1997) jako střediska podpory realizace projektů vývoje telekomunikačních a informačních systémů nové generace (v souvislosti s evropským programem vytváření národních „hostů“) – popsány jeho hlavní úkoly. Další informace o RFFI lze nalézt na <http://www.rfbr.ru> a <http://netserv1.chg.ru/albom/>.

20. SKINNER, Sally – MARTIN, Bill

Racist disinformation on the World Wide Web : initial implications for the LIS community [Rasistické dezinformace na webu : důsledky pro komunitu knihovníků a informačních pracovníků] / Sally Skinner, Bill Martin

In: *Austr. Libr. J.* – [Kingston]. – 0004–9670. – 49, č. 3 (2000), s. 259–269. Lit.

Článek vychází z australského doktorandského výzkumného programu, který se zabýval z pohledu knihovníků a informačních pracovníků existencí rasistických dezinformací na webu a zvažoval, v jakém rozsahu a zda vůbec mohou být tyto materiály vyváženy obsahem protirasistických webovských stránek. Výzkum se omezoval na informace přístupné přímo z webu, nikoli další internetovské služby, jako je e-mail nebo diskusní skupiny. V úvodu autoři vymezují základní pojmy (WWW, rasa, rasismus, dezinformace, uživatelé apod.). Dále vypočítávají alternativy zacházení s rasistickými dezinformacemi na webu, např. technické možnosti filtrování, hodnocení (rating). Uvažují o tom, zda mohou být rasistické dezinformace na webu regulovány (otázky cenzury na webu). Z hlediska knihovníků je hlavním problémem otázka volného přístupu k informacím a možnosti šířit rasovou nenávisť. Pokud se podařilo odstranit tištěnou podobu rasových dezinformací z fondů knihoven, web tuto snahu anuluje. Vzniká tak další problém spojený s rolí knihovníka jako zprostředkovatele informací.

21. SLADEK, Ruth M.

Evidence-based medicine : an opportunity not to be missed [Medicína založená na důkazech : příležitost, která by neměla být promeškána] / Ruth M. Sladek

In: Aust. Libr. J. – [Kingston]. – 0004–9670. – 49, č. 3 (2000), s. 271–277. Lit.

Autorka se zabývá novou příležitostí pro knihovníky, resp. služby zdravotnických knihoven, kterou přináší tzv. medicína založená na důkazech (Evidence Based Medicine, EBM). V úvodu charakterizuje termín EBM jako propojení nejlepších důkazů (tj. výsledků publikovaného i nepublikovaného výzkumu) s klinickými zkušenostmi, které se promítne do volby bezpečného a účinného léčebného režimu. Toto propojení zdaleka není samozřejmé. Autorka cituje z literatury, jaké problémy se vyskytují na straně lékařů (především nedostatek zkušeností ve vyhledávání) a jaká by měla být role knihovníků. Ti jsou schopni z titulu své odbornosti zajistit, že se při vyhledávání informací najde nejenom „něco“ či „hodně“, ale že se k problému najde všechno. V literatuře bylo rozlišeno pět stadií procesu EBM a knihovníci by měli být zapojeni v prvních třech: přeměny požadavku klinické praxe ve vyhledatelnou otázku, vyhledávání důkazů (lékař potřebuje nejen informaci, ale i důkaz) a hodnocení důkazů. Na knihovníky se pak kladou i nové nároky (znalost EBM, metod výzkumu, pochopení rozhodovacího procesu v léčbě).

22. SMITH, Bruce – FRASER, Bruce T. – MCCLURE, Charles R.

Federal Information Policy and Access to Web-based Federal Information [Federální informační politika a přístup k federálním informacím na webu] / Bruce Smith, Bruce T. Fraser, Charles R. McClure

In: J. Acad. Librarianship. – [New York]. – 0099–1333. – 26, č. 4 (2000), s. 274–281. Lit. 36.

Vybrané politické nástroje rozvíjení informací americkými federálními agenturami na webovských stránkách. Počet federálních webovských stránek se odhaduje na 3000 v odboru obrany, 100 v odboru dopravy atd. a federální agentury se v informování obyvatelstva stále více spoléhají na web. Termín „federální informační politika“ není přesný, protože v USA neexistuje pevně stanovený systém nebo zákon, o něž by se taková politika mohla opřít; označuje spíše soubor propojených principů, zákonů, směrnic apod. Autoři uvádějí některé z nich, jež mohou ovlivnit způsob nabývání a zacházení s informacemi v agenturách. Klíčovými oblastmi informační politiky jsou přístup k vládním informacím, bezpečnost informací, ochrana soukromí, intelektuální vlastnictví. Přístup k informacím vytvořeným vládními agenturami je právem každého občana. Relevantními dokumenty jsou the Freedom of Information Act (Zákon o svobodě informací, FOIA), Depository Library Program (program vytváření depozitních knihoven vládních informací, FDLP – o něm viz též článek anotovaný v této rubrice pod číslem 14), dále zákon o zlepšení elektronického přístupu k informacím (Electronic Information Access Enhancement Act), který zajišťuje zpřístupnění základního fondu vládních dokumentů ve vybraných knihovnách a má doplnit FDLP. V oblasti bezpečnosti informací platí např. direktiva prezidenta z roku 1984 (National Security Decision Directive, NSDD), zákon o počítačových podvodech a zneužití (Computer Fraud and Abuse Act), který zakazuje a trestá neautorizovaný, podvodný přístup k vládním počítačům. V oblasti ochrany soukromí platí mj. zákon z roku 1974, který zakázal agenturám odhalovat informace, které nevyžadoval zákon o svobodě informací. Intelektuální vlastnictví zahrnuje předpisy upravující řadu vlastnických práv jako např. copyright, patenty, obchodní známky, obchodní tajemství. V závěru se autoři zmiňují o zásadách správy elektronických záznamů (Electronic Records Management, ERM) na federálních webovských stránkách a odkazují na informace na <http://www.nara.gov>.

23. ŠRAJBERG, Ja. L.

Avtomatizacija kak novoje naučnoje napravlenije v bibliotečno–informacionnoj oblasti : desjat' glavnych principov avtomatizacii [Automatizace jako nový směr vědeckého zkoumání v oblasti knihovnictví a informací : deset hlavních principů automatizace] / Ja. L. Šrajberg

In: Nauč. Techn. Bibl. – [Moskva]. – 0130–9765. – č. 2 (2000), s. 5–11.

Autor zdůvodňuje nezbytnost vyčlenění automatizace knihovnických a bibliografických procesů, systémů a sítí jako samostatného interdisciplinárního vědeckého směru. Automatizace knihovnických a informačních procesů je jedním z projevů informatizace společnosti a zároveň s sebou nese důležité prvky vědeckotechnického a sociálního rozvoje (zvyšuje efektivnost využívání distribuovaného informačního zdroje, vytváří podmínky pro realizaci všeobecné dostupnosti informací a publikací jako jednoho z principů otevřené informační společnosti atd.). Úroveň rozvoje knihoven je jedním z indikátorů stupně rozvoje celé společnosti, proto je formulace principů vytváření efektivních automatizovaných knihoven a knihovnických a informačních systémů nejen úkolem knihoven samotných, ale úkolem státu a celé společnosti. Z toho vychází autor, když uvádí přehled úkolů, které je v této souvislosti třeba řešit: vypracovat metody systémové analýzy knihovnických a informačních procesů (systémů, sítí) jako objektů automatizace; studovat modely uvedených procesů, systémů a sítí před a po automatizaci; zabývat se adaptací obecných systémových principů projektování knihovnických a informačních systémů a sítí; zpracovat metody vytváření a výběru programových a technických prostředků; zpracovat schémata a soubory parametrů pro srovnávací analýzu systémů a sítí atd. Autor dále navrhuje okruh disciplín, jejichž poznatky je třeba při této práci využít.

Konstatuje, že přes množství a různorodost přístupů, které již byly v teoretické práci uplatněny, leží daný směr v zásadě na rozhraní tří hlavních disciplín: informační systémy a procesy, knihovní věda a bibliografická věda a počítačová věda a technologie. Pro vyčlenění nového směru hovoří i jeho praktické rozvíjení v podobě studijního předmětu na řadě vysokých škol. Autor na závěr předkládá deset výchozích principů a tezí, na jejichž základě by se měla tvořit nová vědní disciplína.

24. ŠRAJBERG, Ja. L.

Na puti k sozdaniju koncepcii Nacional'noj elektronnoj biblioteki [Na cestě k vytvoření koncepce Národní elektronické knihovny] / Ja. L. Šrajberg

In: Nauč. Techn. Bibl. – [Moskva]. – 0130–9765. – č. 3 (2000), s. 10–13.

V souvislosti s rozhodnutím vlády Ruské federace vypracovat státní program elektronických knihoven (s prozatímním názvem „Národní elektronická knihovna“) a s tím spojenými diskusemi je velmi důležité vyřešit základní pojmy. Autor článku jako předseda meziresortní skupiny připravující výše uvedený program stručně analyzuje konflikt založený v pojmu elektronická knihovna (Digital Library) a z něho vyplývající dichotomii: chápání elektronické knihovny (EK) jako souboru elektronických zdrojů organizovaných podle knihovnických zásad, tj. na základě již přijatých pravidel a technologií tradičního knihovnictví, nebo jako souboru elektronických zdrojů organizovaných jiným, zvláštním způsobem a nemajících vztah ke knihovně v tradičním pojetí. Existuje ještě celá řada dalších přístupů (EK jako libovolné informační zdroje na elektronických nosičích, libovolným způsobem organizované atd.), většina obdobných zahraničních programů však chápe EK jako systém distribuovaných různorodých elektronických zdrojů přístupných v režimu online. Zkušenosti velkých ruských knihoven a dalších institucí, které buď generují nebo využívají elektronické informace, ukazují, že je nutno odlišovat EK od Národní elektronické knihovny (NEB), v jejímž případě jde o přípravu jednotného státního programu vytváření, registrace, katalogizace, využití a rozvoje elektronických zdrojů. NEB by měla jednak představit veškeré elektronické zdroje vytvořené v zemi a dostupné uživatelům, jednak mít statut metaprogramu zahrnujícího již existující federální a resortní programy. Autor považuje za klíčový moment skutečnost, že v teorii knihovnictví a bibliografie jsou základní pojmy, procesy a technologie definovány invariantně vzhledem k materiálnímu základu dokumentu. Je proto důležité neopovrhovat

při používání pojmu knihovna (byť elektronická) existujícím knihovnickým teoretickým aparátem, normami a pravidly.

25. WEBSTER, Janet – MIDDLETON, Cheryl

Paying for Technology : student Fees and Libraries [Placení za techniku : poplatky od studentů a knihovny] / Janet Webster, Cheryl Middleton

In: J. Acad. Librarianship. – [Stamford]. – 0099–1333. – 25, č. 6 (1999), s. 462–472. Lit. 17, příl.

Článek rozebírá zkušenosti s využitím poplatků vybraných od studentů pro rozvoj moderních technologií. Mnoho kolejí a univerzit zavedlo v devadesátých letech poplatky za využití moderních zdrojů. Knihovny tyto prostředky použily na nákup elektronických zdrojů, na kurzy bibliografického vzdělávání a na zakoupení nového vybavení. Začlenění těchto zdrojů, které se od grantů liší tím, že je vytvářejí studenti a tradičně mají hlavní slovo při jejich redistribuci, vyžaduje strategické plánování, dobrou komunikaci a angažovanost studentů. Uveden přehled vývoje a využívání poplatků.